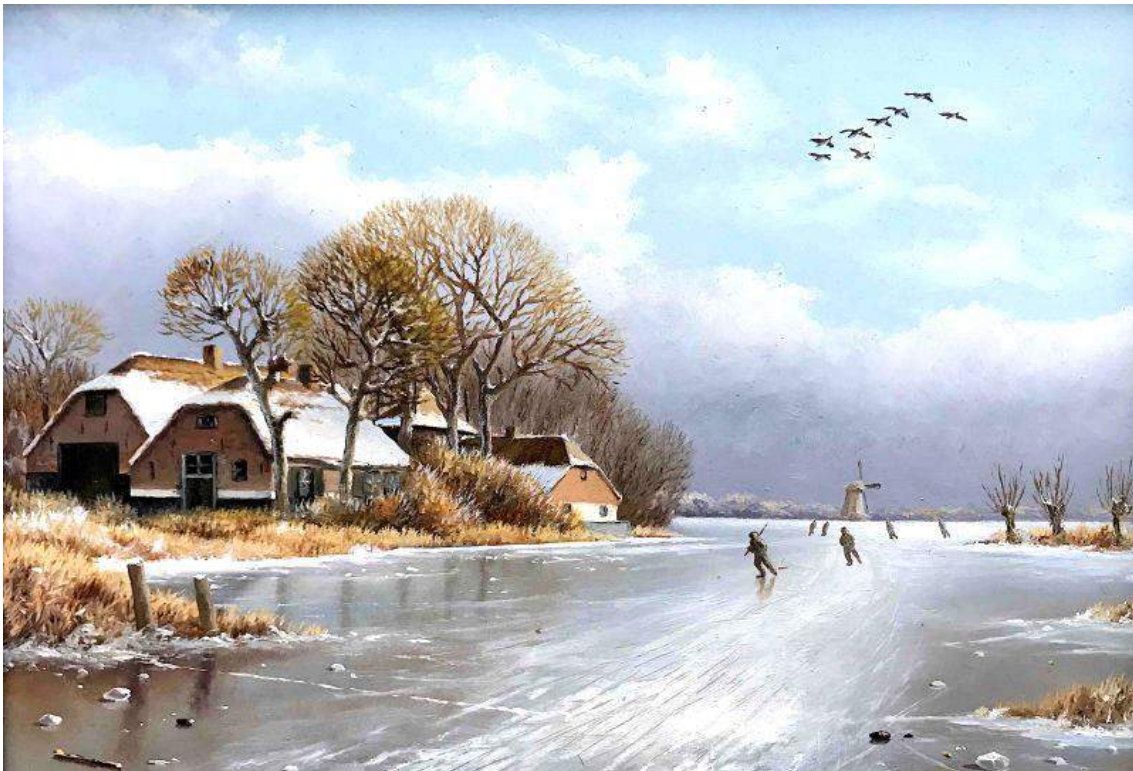

VOORAF

DICK DE JONG

Een boer leeft arm en sterft rijk... Die uitdrukking is gebaseerd op het feit dat boeren vaak sober leven, maar als ze zijn overleden een flink kapitaal aan landerijen kunnen achterlaten. Landerijen die niet alleen economische waarde vertegenwoordigen, maar vooral ook een landschappelijke waarde. Weilanden die vrijheid uitstralen, waarvan je kunt genieten. Maar hoe lang nog. Opnieuw wordt er overal om ons heen gebouwd en gedaan. Als je momenteel over de A27 richting Utrecht rijdt, wordt het landschap links van je flink op de schop genomen. Op veel andere plekken verdwijnt weiland om te gaan dienen als bouwgrond. Voor woningen of voor bedrijven. We realiseren ons onvoldoende dat gebouwen ook herbruikbaar zijn. Dat in een boerderij ook een aantal eengezinswoningen passen. Dat een weiland ook waarde heeft uit het oogpunt van volksgezondheid. Ruimte verveelt nooit. Je hebt het nodig om gezond te kunnen leven.

COLUMN

HENK BOVEKERK SR

ERFGOED

Rond het midden van de vorige eeuw was ik 'een kleine zelfstandige' met slechts één klant. Niet dat ik zo nodig moest werken maar het ging meer om wat zakcenten. Een enkele keer in de lente werd ik door mijn geliefde burens ingeschakeld om stokken te schillen, voor 25 centen per stuk! Een kleine uitleg: stokken en slieten werden 's winters na het houthakken aan de slootkant in het water gezet. Greep het voorjaar in volle kracht om zich heen dan deden de stokken een poging om uit te lopen. Op zo'n moment kwam de schil los te zitten. Voor mij het moment om het hout van zijn schil te ontdoen. De kale stokken en slieten waren welkom op de boerderij om er koeienstaken voor de stal van te maken (de beesten moesten immers goed vast gezet kunnen worden) en van de slieten maakten de boerenknechten hekken van uiteenlopende architectuur. Toen heel gewoon, tegenwoordig een stuk cultureel erfgoed als je er tenminste nog een kunt vinden.

BESCHILDERINGEN

In de Alblasserwaard zijn in enkele boerderijen figuratieve beschilderingen te zien. Dit betreft allemaal 17^e eeuwse boerderijen. Graafdijs Oost 1 is daar een voorbeeld van, waar balken, balkvelden en consoles zijn voorzien van ranken, versierd met kleine figuurtjes ertussen. U ziet dat hier links op de foto.

Bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verscheen in 2018 een brochure over dergelijke interieurschilderingen op hout. Daarin lezen we dat dergelijke verfraaiingen bijdragen aan de uniciteit van het interieur. In het verleden werd door een groot deel van de bewoners weinig of geen aandacht geschonken aan deze schilderingen. In het ergste geval werden ze weggehaald of zodanig overtimmerd dat ze beschadigd raakten. Vooral in de jaren na de Tweede Wereldoorlog is een deel de schildering achter behang

terecht gekomen of heeft de witkwas ze aan het zicht ontnomen. Gelukkig komen er steeds meer technieken om dit soort unieke cultuurhistorisch waardevolle elementen terug te restaureren. Van oudsher worden houten onderdelen in interieurs beschilderd. Denk aan schilderingen op plafonds, vloeren, lambriserings, deuren, schouwen, luiken, kasten en bedsteden. Wanneer interieurschilderingen beschadigd zijn, is herstel vaak goed mogelijk en zijn ze de moeite waard om te behouden. In een geval heeft de Stichting Boerderij & Erf ervoor gezorgd dat een plafondschilderingen terugkwam in een boerderij, maar die is met een grote brand van dat pand weer teniet gedaan.

Beschilderde kastwand in Museum De Koperen Knop. In het midden van de openstaande deur (hier niet te zien) bevindt zich een geschilderd kinderhoofdje.

Plafondschildering in de opkamer van Museum De Koperen Knop, die begin jaren zeventig van de vorige eeuw is terug gerestaureerd.

Over de herkomst van dit soort schilderijen is niets bekend. Het enige dat we weten is dat juist in streken waar men over het algemeen weinig moest hebben van opsmuk er nogal eens van die uitingen tevoorschijn komen. De op de vorige bladzijde afgebeelde schildering van een engelfiguur in Museum De Koperen Knop, is tevoorschijn gekomen bij de restauratie van het pand. De figuur die er nu weer te zien is, toont een enigszins gewaagde borst. Deze kwam tevoorschijn toen een andere engelfiguur, met hoog gesloten kraag afgebeeld, stukje bij stukje werd verwijderd door een deskundige die was ingeroepen door de restaurateur. Wie de schildering heeft gemaakt zullen we wel nooit te weten komen. Er wordt wel aangenomen dat zo iets nogal eens een uitspatting was van een opvallend creatieve huisschilder.

IN HET KORT

ENGELENRAAM

Eerder vermelde we het sporadisch voorkomen van engelenramen aan de streek in de zuidkant van de Lek. Daarbij werd Giessenburg genoemd. Onlangs kwamen we er nog een tegen, ergens langs de Lek. Drielichtvenster heten ze officieel in de vakliteratuur.

OVERLIJDEN PIET PELLIKAAN

Op 30 oktober jongstleden overleed de oud-voorzitter van Boerderij & Erf, ir. Piet Pellikaan. Hij bereikte de hoge leeftijd van 90 jaar. Piet was samen met Huib de Kok de initiatiefnemer tot de oprichting van Boerderij & Erf en werd daarmee de eerste voorzitter. Hij toonde zich een groot pleitbezorger voor het behoud van het agrarisch erfgoed in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden.

NOTITIE OVER ENERGIENEUTRAAL MAKEN VAN BOERDERIJEN

Binnen het bestuur van de stichting wordt momenteel gewerkt aan een notitie over dit onderwerp. Dit is een aanzet voor een verder uit te werken project, dat in het beleidsplan 2020-2025 is opgenomen. Hierin komen zaken aan de orde als klimaatbeleid en energiehuishouding van boerderijen. Het blijkt dat het menselijk gedrag en de manier van isoleren al veel kan bijdragen aan de realisatie. U verneemt later meer.

DUURZAAMHEID

Bij een algemeen artikel over duurzaamheid en energievoorziening in een landelijk magazine stond de hier afgebeelde foto. Uit de 'meterkast' van een fabriek in de landbouwindustrie. Nog steeds kom je dit beeld tegen. Ook in boerderijen. Levensgevaarlijk wordt dat tegenwoordig genoemd. Maar feitelijk ook een boeiend stilleven, zonder welke er geen enkele beweging in het geheel te krijgen zou zijn geweest.

DE DIGITALE BEELDBANK

Op de gedane oproepen aan de bestaande fotografen en een algemene oproep in de pers hebben zich weer diverse enthousiaste vrijwilligers aangemeld.

Maar er is nog voldoende te doen als ook u zich zou willen inzetten. U bent van harte welkom om zich aan te melden bij het secretariaat.

GEEN ONTMOETINGEN MOGELIJK

Door de gevolgen van Covid-19 zijn zowel de voorjaarsvergadering voor begunstigers en de excursie in het najaar geannuleerd. Omdat naar verwachting ook het komende voorjaar nog weinig van samenkomsten te realiseren valt is besloten de halfjaarlijkse printversie van Boer & Hoeve in 2021 qua tijd naar voren te halen, zodat betrokkenen toch worden geïnformeerd over de voortgang en het reilen en zeilen van de stichting.

Tegenover Pinkeveer in Giessenburg

SCHUREN EN SCHUURTJES

Deze afbeelding van een schuur roept bij nadere beschouwing best wat vragen op: waar is die voor gebouwd, wanneer ongeveer, waren die openslaande deuren voor een rijtuig bestemd, is er later ook een auto gestald? En wat te denken van wel een regenpijp, maar geen dakgoot...

Als de schuur zelf zou kunnen praten, wist deze zeker heel wat te verhalen. Maar mogelijk zijn er lezers onder u, die ook een schuur(tje) hebben waarover veel te vertellen valt. Laat eens horen...

BOEREN IN DE VROEGE MIDDELEEUWEN

INLEIDING

Momenteel maken boeren een beperkt deel uit van de totale Europese bevolking. Dat was eertijds wel anders. Landbouw was in de vroege middeleeuwen de belangrijkste basisarbeid voor bijna heel Europa. De financiële zorgen en problemen waar de mens in die tijd mee te maken had draaiden vooral om het weer, de temperatuur en alle praktische zaken die gepaard gingen met het ploegen, het zaaien en het oogsten.

Het grootste deel van de landbouw bleef bij het oude. Alles gebeurde, zoals het al eeuwen gebeurde. De beperkte vernieuwingen die er waren sijnelden maar langzaam door. Meestal vergde zo'n verandering vele jaren en ging eigenlijk onmerkbaar voort. In een enkel geval in confrontatie met hardnekkig conservatief boerenverzet. Goede ideeën en nieuwe uitvindingen lagen in die tijd soms eeuwen in de week alvorens ze werden opgepikt. Ze werden gewoonweg niet gezien.

Zaaien in de middeleeuwen

PAARD

Een voorbeeld van zo'n vroegmiddeleeuwse innovatie is het gebruik van het paard door de boeren. Feitelijk het gebruik van de paardenkracht. In de klassieke oudheid speelde het paard in de landbouw nauwelijks een rol.

Het dier kon geen zware lasten trekken zonder gewurgd te worden. Om die reden was de os het trekdier in de oudheid. Dat veranderde in de 8^e eeuw met de komst van het haam of het

halsjuk. Door dit op de hals van een paard te zetten werd het voor de boer mogelijk om niet alleen zwaarder en grootster werk uit te voeren, maar het ging ook veel sneller dan met ossen. De invoering ervan duurde echter eeuwen en in sommige Europese landen (Oost-Europa en Ierland) is de os tot ver in de 20^e eeuw het belangrijkste trekdier gebleven.

Het gebruik van de haam was een hele vooruitgang in de landbouw.

OOGSTEN

Bij het oogsten gebruikte de boeren in die tijd geen zeis maar een kleine sikkel. De zeis was al in de Keltische tijd bekend, maar werd alleen gebruikt voor het maaien van gras. Pas in de 18^e eeuw kwam de zeis ook als oogstwerktuig in gebruik. Dit had overigens als voordeel dat bij de oogst ook vrouwen (en kinderen) konden meewerken.

Tijdens het middeleeuwse oogstwerk sneed men de gewassen zo hoog mogelijk om geen onnodig gewicht te hoeven meedragen bij het wegbrengen van de halmen. Na de oogst werd het vee de velden in gestuurd dat zich vervolgens te goed deed aan de lange stoppels. Een bijkomend voordeel was dat de dieren mest achterlieten, dat weer zorgde voor een voedzame bemesting van de grond.

VERHOUDING BOER - BOERIN

Het is boeiend om in het boek waar bovenstaande informatie uit komt ook te lezen dat er in de vroege middeleeuwen al sprake was van een goede taakverdeling tussen de boer en de boerin. Toen al was de boer bezig met alles van het boerenbedrijf en de vrouw meer met de behuizing. Nog steeds komt het voor dat de boer zich meer bezighoudt met de stal en alles er achter en de vrouw met 'voor', zoals alles rondom de boerenwoning wel wordt uitgedrukt.

Met een span ossen...

Dit laatste heeft ook te maken met het opvoeden van de kinderen. Boeren waren hier minder bij betrokken en konden dan op de boerderij zelf wel worden gemist als ze naar de verder liggende velden gingen om er te werken. Zo zorgden de vrouwen vaak ook voor het vee, dat op de boerderij was.

Daar komt dan nog bij dat de vrouw ook van groot belang was voor de verdere verwerking van de oogst. Vooral als het ging om het vervaardigen van textiel. Want in die tijd werden alle gedragen kleren zelf gemaakt. Van schapenwol tot en met geveerde doek.

Uit: De Volksverhuizingen – De geschiedenis van West-Europa 375-800. Dick Harrison. ISBN 9789401917001

WIE DOET ER MEE?

INLEIDING

Nieuwsbrieven als deze Boer & Hoeve zijn in het leven geroepen om betrokkenen te informeren. In dit geval over de boerderijen en de boerenbedrijven en alles wat daarmee van doen heeft. Feitelijk is het eenrichtingsverkeer, waarop soms een reactie komt. Maar er is ook veel

bekend onder de lezers van de nieuwsbrieven. Daarom hier enkele oproepen. Afhankelijk van uw reacties zullen er later meer volgen.

KERKEN- EN KLOMPENPADEN

Overall in ons land komen speciale paden voor. Naast de hier genoemde ook wel lijkpaden, waarover de overledene werd gedragen naar het kerkhof. Weet iemand van u bijzondere paden in ons werkgebied? Graag een reactie.

WAT VOOR GEREEDSCHAP IS DIT?

Het voorwerp waarvan rechts een afbeelding staat, heeft te maken met de boerderij. Wie kan ons vertellen waar het precies voor diende?

GEDICHT

MISTIG WEILAND

De nevel heeft het weiland in haar deimstige omarming.
Mist trekt over 't land. In vlagen als in een stroming gaan ze voort.

De koeien lijken half verdwenen laten slechts gedeelten zien.
Dan weer de poten; dan hun kop.

Je ziet het schuifelend' bewegen.
De dieren ogen bleek en zacht.
Alleen geluid draagt door de lucht,
voor ogen is er nu geen plaats.

Dunne grijze regen ontnemt het zicht, er is nauwelijks nog iets van een dier te zien.

Je hoort ze snuiven, lopend in het grijze natte gras, dan daar in de verte maar ook toch weer dichtbij.

Jan Mankes (1889-1920)

CARBID SCHIETEN

ENNE KOOPS

INLEIDING

Rond Oud en Nieuw wordt er op veel landelijke plekken in Nederland – naast het afsteken van vuurwerk en het 'slepen' (het meenemen van alles wat los en vast zit) – met carbid geschoten. Vaak gebeurt dit met een stalen melkbus, maar er worden ook regelmatig giertanks of cementmolens ingezet voor deze klus. Waar komt dit gebruik vandaan?

CARBIDSCHIETEN

Dit gebeurt met name vrij veel in de provincies Drenthe, Groningen, Friesland, Overijssel en Gelderland. Maar ook in België – waar het gebruik carbuurschieten heet – en in het zuiden van Nederland is carbidschieten een gebruik. Ook in het werkgebied van Boerderij & Erf AKV is het een veelvuldig voorkomende gebeurtenis op oudjaarsdag. Alternatieve benamingen voor carbidschieten zijn melkbusschieten, losschieten of pulleschieten.

CARBID

Calciumcarbide, zoals de officiële benaming luidt, is een chemische verbinding van calcium en koolstof. Voor het schieten worden er vrij grote stukken carbid in een melkbus of blikje gedaan. Door water of spuug over het carbid te doen, komt een gas, ethyn genoemd, vrij.

Bij het carbidschieten wordt vaak een melkbus gebruikt.

Als er bij de juiste hoeveelheid gas een vuurtje bij de opening in de melkbus of het blikje wordt gebracht, knalt het deksel een eind weg. De knallen die hierbij zijn te horen, zijn gigantisch en kunnen oplopen tot wel 110 decibel.

OORSPRONG

Mogelijk gaat de traditie van carbidschieten, net als bijvoorbeeld de kerstboom, terug op de Germaanse Tijd. Tijdens hun joelfeesten (zoals de midwinterfeesten worden genoemd) ontstaken de Germanen grote vuren. Carbide bestond toen nog niet, maar de gedachte erachter is hetzelfde: vuur ontsteken en knallen veroorzaken met het doel om boze geesten te verjagen.

BURGERLIJKE ONGEHOORZAAMHEID

In onder meer Drenthe en het midden van Overijssel wordt al vanaf het begin van de 20^e eeuw met carbide geschoten. Carbide schieten was toen populair onder jongemannen, als een soort vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid. De jeugd daagde er de veldwachter mee uit. Gelegenheden waarbij er geschoten werd, waren het einde van het jaar, maar ook bij ondertrouw, huwelijken en andere feesten.

GEBRUIK VAN CARBID

Vroeger werd carbide gebruikt bij een vorm van het aan elkaar lassen van ijzer. Het was in elke dorpssmederij te verkrijgen. Vooral toen veel smeden zich gingen toeleggen op de verkoop en reparatie van fietsen was het algemeen te koop. Vanaf eind 19^e eeuw werd carbide ook gebruikt als fietsverlichting of als lamp voor in auto's: de carbidlamp of acetyleenlamp. Deze lamp was in 1892 uitgevonden door de Amerikaan Thomas Leopold Willson. Als fietslamp werd het tot na de Tweede Wereldoorlog gebruikt. Tijdens de hongervinter van 1944-1945 werd de carbidlamp ook gebruikt om binnenshuis te kunnen verlichten. Het gaf een helder wit licht.

Stukjes carbide.

Wenken voor de Kersttafel

Tafel: legt U eerst een molton op de tafel, daarover een wit tafellaken.

Tafelversiering: houdt U aan de kleuren rood, wit en groen, houdt de versiering eenvoudig en klein.

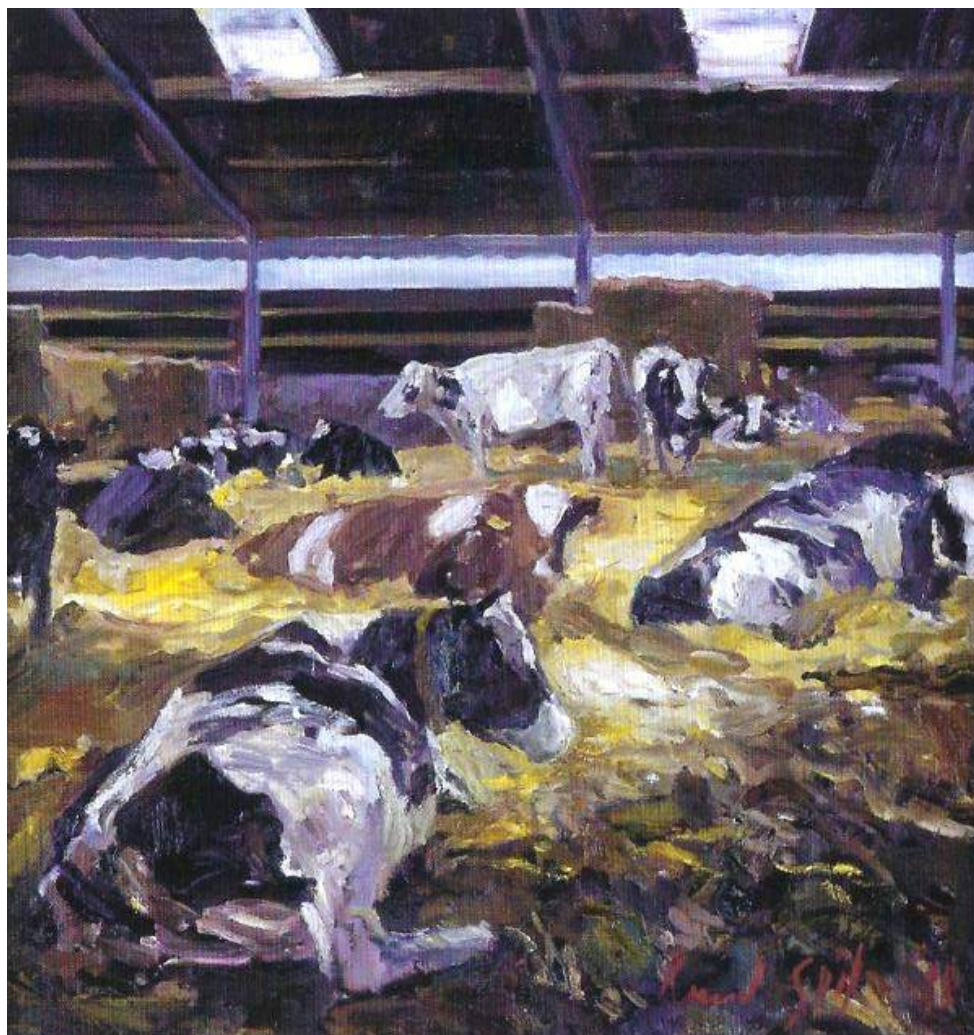
Een hele rustige tafelversiering is mogelijk door de tafel in vakken te verdelen door rode linten. Leg hier en daar een corsage van kerstgroen; of leg i.p.v. de rode linten, uitgeknipte kleedjes van rood crêpe papier onder de borden. Een leuk karweitje voor kinderen. Plaats eenvoudige kandelaars op de tafel en zorg, dat de kaarsen lager of hoger dan ooghoogte zijn.

Menu: Houdt U ook hierbij zo veel mogelijk aan de kleuren rood, groen en wit, bijv.

tomatensoep
roastbeef
doperwtjes uit blik
gemengde vruchten
gespoten aardappelpuree
ananasbavarois

Onlangs kregen we enkele tijdschriftjes ter inzage die in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw zijn uitgegeven door de Stichting Landbouwbelang Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Daarin gaat het over de modernisering van de boerenbedrijven, de ruilverkaveling en daarmee vergelijkbare zaken. In het decembernummer van 1961 blijkt ineens dat de boerinnen ook in beeld komen. Het stukje hier links is daaruit een voorbeeld van.

De potstal. Schilderij van Ruud Spil.

herbestemming, restauratie, renovatie & nieuwbouw

Niederlande 45 • 4223 PL Noorderloos • T 0183 96260 • info@lakerveld-noorderloos.nl
K.v.a. (Rechtsvorm 230721) • Rabobank NL 1104 572 • IBAN NL34 9400 0301 0543 72 • BIC RABONL33

WWW.LAKERVELD-NOORDERLOOS.NL

Herbestemming Maria Johanna Hoeve Noorderloos

- deskundig
- vertrouwd
- persoonlijk

Dé makelaardij van de Alblasserwaard

Doerstraat 65a 3969 AD Oud-Alblas • 0184-691566 • info@koolvandenoren.nl

WWW.KOOLVANDENOREN.NL

BOERDERIJ & ERF

alblasserwaard - krimpenerwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57 2964 AT Groot-Amers

0184-661425 of 06-53759618

secretariaat@boerderijnerf.nl www.boerderijnerf.nl

REACTIE & SAMENSTELLING:

Dick de Jong

0622845889

djtekst@planet.nl

TEKSTWERK & CO

UITSMIJTER

Het bijna achter ons liggende jaar 2020 is een jaar dat wellicht altijd in herinnering zal blijven. Een moeilijk jaar voor velen, wereldwijd. Een jaar waarin we merkten dat verantwoordelijkheid en volgzaamheid niet altijd hand in hand gaan. Dat de globalisering ook nare gevolgen kan hebben. Dat er een einde kan zijn aan de groei. Maar ook een jaar waarin we weer het nodige hebben kunnen leren. Waaruit we weer een levensles kunnen halen. Laten we voor de toekomst de moed erin houden en hopen op betere tijden. En denk om elkaar!

GOEDE KERSTDAGEN

en een

VOORSPOEDIG NIEUWJAAR